

Prof. Dr. Hans Kasper onderzoekt herstructurering mijnstreek:

‘Geld in bodemloze putten, maar ook nieuwe banen’

Eind 1965 kondigt minister Den Uyl de sluiting van de mijnen in Limburg aan. De steenkoolwinning is al vele jaren onrendabel. Aardgas wordt de nieuwe bron van energievoorziening voor de Nederlandse huishoudens. ‘Den Haag’ stimuleert het creëren van vervangende werkgelegenheid en de economische wederopbouw van de regio met enorme subsidies. De omschakeling naar een economie die drijft op chemie, toerisme, kennis duurt 35 jaar. Hoe verliep deze herstructurering van zwart naar groen?

Hans Kasper

Driekwart eeuw heeft de mijnindustrie het leven in Zuid-Limburg tot in de haarvaten bepaald. Het einde van deze bedrijfstak zorgde voor het verlies aan werk voor 27.000 mijnwerkers, 45.000 andere werknemers (‘bovengronders’) bij de mijnzetels en 30.000 mensen die indirect van de mijnen afhankelijk waren. Naar de effecten van het herstructureringsbeleid tussen 1965-2000 is in opdracht van de Stichting Behoud Mijnindustrie onderzoek verricht door econoom Hans Kasper, directeur van Etil, en zijn medewerkers. Voor deze studie, die ook een doorkijkje geeft naar de periode tot 2010, werd samengewerkt met het Sociaal Historisch Centrum Limburg. “Dat in de regio alles, op twee schachten na, wat aan het mijnverleden herinnerde is

gesloopt,” zegt Hans Kasper, “heeft littekens veroorzaakt in het collectieve geheugen. Met het wegvagen van de fysieke herkenning en erkenning van de regio, werd ook de trots van de oud-mijnwerkers geknakt. In economisch en cultureel opzicht hadden we van die mijnnalatenschap nog veel profijt kunnen hebben. Kijk maar hoe dat is aangepakt in de Kempen, met C-mine in Genk, en in het Roergebied waar oude mijn- en andere industrielocaties interessante publieksfuncties kregen.”

Bodemloze put

De operatie van zwart naar groen was tot 1972 een rijksaangelegenheid. De Provincie Limburg had nog geen mandaat voor het voeren van economisch beleid. Kasper: “Door

Den Haag werd hier een grote zak met geld neergezet, onder meer voor het bouwen van de DAF-fabriek in Born. Met Haags geld probeerden ook noodlijdende bedrijfjes hun bestaan nog even te rekken. Daarmee is ook veel geld in bodemloze putten verdwenen. Goede controle op de uitvoering ontbrak. De eigenaren van de Oranje Nassau bijvoorbeeld investeerden geld voor de herstructurering in booractiviteiten op zee. Wat we tegenwoordig projectmanagement noemen en het nastreven van SMART-doelen, ofwel meetbare en afrekenbare doelen, bestond toen nog niet.”

“Daarbij werden veel oud-mijnwerkers met vroegpensioen gestuurd of in

de arbeidsongeschiktheidswet geplaatst. Dat verklaart waarom Licom de grootste sociale werkplaats van Nederland werd. Of neem de indirect gedupeerden, zoals beambten bij de mijnen en de toeleveranciers die werkloos werden. Zij moesten zichzelf redden. Iets als een mobiliteitsbureau was er niet. In die eerste zeven jaar na 1965 zat er ondanks alle goede bedoelingen weinig lijn in het herstructureringsbeleid.”

Zeggenschap

Met het sluiten van de laatste mijn in 1974 werd duidelijk dat de regio nog niet op eigen benen kon staan. De oliecrisis verergerde de economische situatie. De werkloosheid in Limburg

Prof. Dr. Hans Kasper (1952) woont al 30 jaar in Limburg. Zijn grootvader werkte nog bij een havenbedrijf in Amsterdam waar de Limburgse steenkolen werden verscheept. Kasper studeerde aan de VU in Amsterdam en is sinds 1985 verbonden aan de Universiteit Maastricht als hoogleraar marketing en marktonderzoek. Sinds 1996 is hij tevens directeur van regionaal-economisch onderzoeks- en adviesbureau Etil BV.

C-mine Genk

Kremers met toenmalig premier Van Agt en forse druk van Kremers op de Haagse agenda kwamen onder meer het CBS naar Zuid-Limburg, het ABP, de Belastingdienst, de inspectiedienst van het ministerie van Landbouw. Niet altijd de banen waar de oud-mijnwerkers in terecht kwamen, maar wel de alternatieve werkgelegenheid voor hun kinderen. Door de babyboom na de oorlog kwamen er immers ook arbeidskrachten bij.”

Opvallend is dat tijdens de herstructurering amper aandacht bestond voor welzijnsdoelen voor de bevolking. “De sociaal-maatschappelijke gevolgen van de mijnsluitingen en de werkloosheid, zoals spanningen in de gezinssituatie, de gezondheid van oud-mijnwerkers met stoflongen en andere sociaal-psychologische kenmerken, bleven zwaar onderbelicht. Men dacht dat als de economische problemen waren opgelost andere problemen vanzelf zouden oplossen.”

Solide basis

De herstructurering kostte tussen 1965 en 1990 naar schatting zeven miljard gulden en leverde circa 18.000 ‘duurzame’ banen op. De werkloosheid in Limburg lag rond 1990 op het landelijk gemiddelde, maar was in de Mijnstreek nog altijd hoger.

“Vanaf 1990,” zegt Kasper, “stopte het herstructureringsbeleid vanuit het rijk. Met fondsen van de Europese Unie en onder strengere voorwaarden werden in de jaren die volgden nieuwe projecten en enkele duizenden arbeidsplaatsen gerealiseerd. Ondertussen ontwikkelde ook de Provincie zelf beleid voor de arbeidsmarkt, voor technologische innovatie, life sciences, chemie en materialen, agro, toerisme. Allemaal verwoord in de Versnellingsagenda van 2005.” Hebben we nu definitief het mijnverleden achter ons gelaten? Is de herstructurering gelukt?

“Kijkend naar de werkloosheidscijfers over een langere periode dan de tussenstand in 1990,” concludeert Kasper, “zou het antwoord nee moeten zijn. Maar door de herstructurering is wel een solide basis gelegd voor de doorontwikkeling van Zuid-Limburg. Krachtige clusters als de Chemelot Campus, de Health Campus en aansluiting bij Zuid-Oost Nederland met het programma Brainport 2020, kunnen het

“Door de herstructurering is wel een solide basis gelegd voor de doorontwikkeling van Zuid-Limburg”

liep op tot tweemaal het landelijk gemiddelde. “Totdat halverwege de jaren zeventig,” zegt Kasper, “de Provincie Limburg meer zeggenschap kreeg over de herstructurering. Voor het ondersteunen van bedrijven in moeilijkheden en aantrekken van innovatieve bedrijven werd de Industriebank LIOF opgericht. Maastricht kreeg zijn medische faculteit en met de benoeming van Sjeng Kremers kreeg Limburg bovendien een gouverneur met pit. Onder hem werd in 1978, na jaren van discussies, en onderzoek, de Perspectievennota (PNL) vastgesteld. Toen konden flinke stappen worden gemaakt.”

Om de bedrijvigheid te stimuleren werd Zuid-Limburg in vieren gedeeld. In de Oostelijke Mijnstreek werd ingezet op de spreiding van rijksdiensten, in de Westelijke Mijnstreek op chemie en automotive, in het Heuvelland op toerisme en Maastricht moest uithangbord en vestigingsplaats worden voor kennisinstituten. Kasper: “Dankzij de innige contacten van

C-mine Genk

- ADVERTENTIE -

ondernemerschap, dat in Zuid-Limburg nooit sterk ontwikkeld was en zich afwachtend of klagerig opstelde, een impuls geven, zelfs nu de beroepsbevolking krimpt.”

Lessen trekken

De periode na de mijnsluitingen betekende in feite een herstructurering van Zuid-Limburgse samenleving als geheel. Met de studie van Kasper, want dat was een ander doel van zijn onderzoek, zijn ook bruikbare lessen te trekken voor veranderingsprocessen in regio's buiten Nederland.

“Gebieden waar een economische monocultuur zorgt voor vergelijkbare problematiek als in de Limburgse mijnstreek tref je ook aan in Wales, Roergebied, Wallonië, Oost-Europa, Noord-Amerika, Japan. Maar ook de glastuinbouw in Nederland, die steeds verder in crisis wegglijdt, kan van deze studie voordeel hebben. Het belangrijkste advies bij dit soort transformatieprocessen: kies voor projectmanagement en laat de regio de initiatiefnemer zijn. En heb samenhangende aandacht voor de economische en sociaal-maatschappelijke gevolgen.”

De studie ‘Na de Mijnsluiting: 1965-2010’ (drie boekwerken en een dvd) is voor 25 euro te bestellen bij:

Huis voor de Kunsten,
t.a.v. Theo Oberndorff,
Postbus 203,
6040 AE Roermond | tel +31 (0)475 399 273

COMMERCIELE ADVOCATEN VOOR SUCCESVOLLE ONDERNEMERS

CLERX van ROY advocaten

† 046 4363388 | www.cvradvocaten.nl